

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Ю. Коверко, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Сьогодні немає єдиного підходу до класифікації особистих селянських господарств. Здебільшого їх класифікують за розміром земельної ділянки, місцем розташування, складом і чисельністю сім'ї, розміром сукупного доходу, рівнем товарності тощо. Водночас сучасні умови економічного виокремити й інші класифікаційні критерії групування особистих селянських господарств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато уваги класифікації особистих селянських господарств приділяли у своїх працях П.С. Березівський, Л.Я. Балаш [1], І.Г. Кириленко, О.І. Павлов [2, с. 25], В.Б. Островський, В.Б. Самсонов, Й.Й. Беккер [3, с. 19], С.М. Онисько, Т.О. Шматковська [4, с. 104], Є.В. Серова [5] та ін. Проте окремі групи особистих селянських господарств, які досить поширені сьогодні на селі, досі залишаються малодослідженими.

Постановка завдання. Перед нами стояло завдання дослідити види сучасних особистих селянських господарств і сформулювати класифікаційні критерії, за якими їх слід групувати.

Виклад основного матеріалу. Економічні й соціальні реалії сьогодення зумовлюють існування різних за своєю суттю особистих селянських господарств. Вид і розмір господарства, як правило, залежить від багатьох чинників: зайнятості членів господарства, рівня їх доходів, традицій тощо. Тому метою ведення сучасних господарств може бути забезпечення сім'ї продукцією харчування, отримання доходу, відпочинок тощо (див. рис.).

Особисті селянські господарства	за метою діяльності	забезпечення с.-г. продукцією; отримання доходу; відпочинок
	за рівнем товарності	нетоварні; низькотоварні; зі середнім рівнем товарності; високотоварні
	за напрямками діяльності	виробництво; надання послуг
	за рівнем спеціалізації	неспеціалізовані; зі середнім рівнем спеціалізації; з поглибленою спеціалізацією
	за рівнем легітимності	реальні; формальні; фіктивні
	за рівнем впровадження інновацій	традиційні; інноваційні

за моделлю розвитку

динаміч
ні;
стабільн
і;
депресивні

Рис. Класифікація сучасних особистих селянських господарств.*
*Власна розробка.

За напрямками діяльності сучасні особисті селянські господарства можна поділити на виробничі, обслуговуючі та багатофункціональні. Виробничі особисті селянські господарства займаються вирощуванням сільськогосподарських культур, розведенням і відгодівлею тварин. Залежно від мети діяльності виробничих господарств (повне споживання виробленої продукції, реалізація надлишків чи переважна реалізація продукції) можна виділити споживчі (нетоварні), низькотоварні, із середнім рівнем товарності та високотоварні господарства. Обслуговуючі особисті селянські господарства надають послуги з використанням власного майна (сільський зелений туризм, виконання польових робіт сільськогосподарською технікою), а також суміжні з веденням господарства послуги (реалізація продукції на ринках). Багатофункціональні господарства поєднують у собі декілька форм діяльності: виробляють продукцію для власного споживання, для реалізації, а також надають деякі послуги.

Щодо спеціалізації особистих селянських господарств, то їх варто поділяти на неспеціалізовані господарства (займаються багатьма напрямками сільськогосподарської діяльності, переважно споживчі господарства, які повністю забезпечують свої потреби у харчуванні, а послуги з використанням власного майна надають в окремих випадках), зі середнім рівнем спеціалізації (господарства займаються декількома напрямками діяльності, переважно це низькотоварні та господарства зі середнім рівнем товарності), з поглибленою спеціалізацією (переважно високотоварні господарства, які виробляють один-два види сільськогосподарської продукції для подальшої реалізації чи надають конкретну послугу з використанням власного майна).

Актуальною сьогодні є класифікація особистих селянських господарств за рівнем легітимності на реальні, формальні та фіктивні. Реальними є ті господарства, які здійснюють діяльність відповідно до законодавства й дотримуються всіх обов'язків, покладених на них. До формальних належать господарства, які отримали земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства, однак не займаються сільськогосподарським виробництвом. Непродумані на предмет негативного впливу нормативно-правові акти породжують зловживання, у тому числі й щодо використання ділянок із цільовим призначенням «для ведення особистих селянських господарств». Тому й виникають фіктивні господарства – господарства, які використовують земельну ділянку не за цільовим призначенням або ж під видом особистого селянського господарства здійснюють іншу діяльність, не пов'язану зі сільськогосподарським виробництвом. Причиною виникнення таких господарств є те, що сьогодні практично не ведеться контроль за цільовим використанням земель, наданих для ведення особистого селянського господарства.

Аналізуючи стан сільських домогосподарств, можна сформулювати ще один класифікаційний критерій особистих селянських господарств – модель розвитку. За цим критерієм господарства можна диференціювати на депресивні, стабільні та динамічні. Депресивні особисті селянські господарства зазвичай належать асоціальним групам населення, які тримають їх у занедбаному стані, та

громадянам, які виїхали за межі села і не користуються належними їм земельними ділянками. Стабільними є ті господарства, які мають на меті забезпечення сім'ї продуктами харчування і лише частково можуть реалізовувати надлишки продукції. Цим господарствам не потрібно розвиватися, а достатньо підтримувати досягнутий рівень. На відміну від стабільних, динамічні господарства постійно перебувають у розвитку. Вони мають виражену товарність, їхньою метою є отримання основного доходу. До цієї категорії варто віднести й особисті селянські господарства, які активно впроваджують інновації у свою господарську діяльність.

Висновки. Існуючу класифікацію особистих селянських господарств доцільно доповнити такими їх групами: а) реальні, формальні та фіктивні; б) традиційні та інноваційні; в) динамічні, стабільні й депресивні тощо. Існування цих груп особистих селянських господарств вимагає новелізації нормативного регулювання, вдосконалення організаційно-економічного забезпечення специфічних видів господарств (особливо фіктивних і депресивних), а також особливої регуляторної політики.

Бібліографічний список

1. Березівський П. С. Шляхи розвитку особистих селянських господарств / П. С. Березівський, Л. Я. Балаш. – Львів : ЛНАУ, 2008. – 187 с.
2. Кириленко І. Г. Проблеми українського села та їх вирішення у контексті аграрних трансформацій / І. Г. Кириленко, О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 24–31.
3. Личное подсобное хозяйство в условиях агропромышленной интеграции / [В. Б. Островский, В. Б. Самсонов, Й. Й. Беккер и др.]. – М. : Наука, 1988. – 160 с.
4. Онисько С. М. Соціально-економічні умови функціонування особистих селянських господарств / С. М. Онисько, Т. О. Шматковська // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 104–109.
5. Серова Е. В. Аграрная экономика [Электронный ресурс] / Е. В. Серова. – Режим доступа : <http://www.ecsocman.edu.ru/text/19151344/>.

Коверко Ю. Сучасні підходи до класифікації особистих селянських господарств

Досліджено види сучасних особистих селянських господарств. Сформульовано класифікаційні критерії та виділено специфічні групи господарств.

Ключові слова: особисте селянське господарство, класифікаційний критерій, групи господарств.

Koverko Yu. Modern approaches to the classification of individual farms

The modern types of individual farms are investigated in the article. Classification criteria are formulated and specific groups of farms are identified.

Key words: individual farm, classification criterion, groups of farms.

Коверко Ю. Современные подходы к классификации личных крестьянских хозяйств

Исследованы виды современных личных крестьянских хозяйств. Сформулированы классификационные критерии и выделены специальные группы хозяйств.

Ключевые слова: личное крестьянское хозяйство, классификационный критерий, группы хозяйств.